

с наиболее известными фигурами и ситуациями античной и библейской мифологии, приемы открытой цитации текстов Священного Писания являются определенным фоном для более полного и целостного раскрытия образа того или иного персонажа, придания ему иронической характеристики, помогают дать сатирическую оценку явлений действительности, а также вскрывают неполноценность жизни, подчеркивают, преувеличивают и делают более ощутимым ее несовершенство.

Пародийно-игровая рецепция сюжетов и образов античной и библейской мифологии в ранних рассказах писателя порождает ироническую тональность, которая «разрушает старый порядок идей, образов, <...> делает их предметом игры, и в этой духовной игре творит новую <...> художественную реальность» [1, с. 397]. Сочетая с помощью игры развлекательность с сатирической злободневностью, автор изобличает пороки современного ему бытия: падение нравов, чинопочитание, страх перед вышестоящими, практику «кормления от дел» и др.

Игра возникает в процессе диалога, поэтому интеллектуальный контакт с читателем, который устанавливает А. Чехов уже в первых своих произведениях, предвосхищает один из основных принципов творчества модернистов и постмодернистов.

Литература

1. Апинян, Т. А. Игра в пространстве серьезного. Игра, миф, ритуал, сон, искусство и другое / Т. А. Апинян. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2003. – 400 с.
2. Кнабе, Г. Тургенев, античное наследие и истина либерализма / Г. Кнабе. // Вопросы литературы. – 2005. – Январь – февраль. – С. 84–110.
3. Поляков, М. Я. Вопросы поэтики и художественной семантики / М. Я. Поляков. – М.: Советский писатель, 1978. – 446 с.

Арцём Кавалеўскі

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

СПЕЦЫФІКА РОЛІ АЎТАРА ЛІТАРАТУРНА-КРЫТЫЧНЫХ ТЭКСТАЎ У ІНТЭРНЭЦЕ

Заходнія тэарэтыкі (філолагі, культуролагі, філосафы) напрыканцы 1960-х гг. прапанавалі так званую канцэпцыю «смерці аўтара». Сярод распрацоўшчыкаў і паслядоўнікаў такой пазіцыі ў тэорыі эстэтыкі былі Р. Барт, М. Фуко, Ю. Крысцева і інш. Прадстаўнікі постмадэрнізму сцвярджаюць, што аўтара нельга лічыць цэнтрам мастацкага твора. Аўтар разглядаецца не як абсалютная крыніца тэксту і эстэтычна адказная за

свой твор асоба, а проста як скрыптар (той, хто запісвае, занатоўвае). Ю. Крысцева разглядае аўтара мастацкай літаратуры як увасабленне ананімнасці, тады калі персаніфікаваны аўтар, як вядома, – асноўная прыкмета публіцыстыкі. У апошні час у друкаваных СМІ яго роля ўсё больш узмацняецца: максімальную ўпэўненасць у тым, што апісваецца ў газетным матэрыяле, можа даць толькі канкрэтны чалавек, гатовы падпісацца пад кожным сваім словам. Гэта, дарэчы, і абумоўлівае тое, што сёння нярэдка газетныя публікацыі суправаджаюцца фотаздымкамі журналістаў. Да таго ж персаніфікацыя тэкстаў вырашае і іншую не менш важную задачу: публікацыя паведамлення ажыццяўляецца ў індывідуальна-непаўторным стылі, што ўзмацняе эмацыйнае ўздзеянне тэксту на аўдыторыю, адначасова ўзмацняючы яго ацэначны кампанент.

У выніку гэтага ў постмадэрнізме цэнтральнае месца займае чытач, бо ён робіцца бадай адзіным, хто па сутнасці канструюе тэкст, ствараючы яго мадэль згодна з уласным успрыманнем і светапоглядам. У інтэрнэце ён гэтак жа сама, як і аўтар (бо абодва яны живуць у адзінай прасторы, сканструяванай па прынцыпе сеткі, г. зн. першапачатковай роўнасці і незалежнасці адзін ад аднаго), трансфармуецца ў Карыстальніка. Менавіта Карыстальнік, альбо, іншымі словамі, чалавек, які сядзіць за камп'ютарам, падключаным да інтэрнэту, становіцца цэнтрам і галоўным фактарам віртуальнага свету. Па сутнасці, без карыстальніка няма і сеціва.

Аўтар тэкстаў у інтэрнэце пазбавіўся нарэшце той дыдактычна-месіянскай функцыі, якую выконваў у папярэднія перыяды. У сеціве ён ператварыўся ў аднаго з безлічы чытачоў. Такой немесіянскай і значна зніжанай ролі інтэрнэт-аўтара ў параўнанні з літаратарам «Гутэнбергавай эпохі» спрыяе сама прырода сеціва. Публікацыі ў ім часта з'яўляюцца не галоўным заняткам таго ці іншага аўтара, а пэўным «сумяшчальніцтвам», «актыўным хобі», адпачынкам ці гульнёй.

Карыстальнік – гэта асаблівая форма пабудовы адносін з чытачом. Яна прынцыпова адрозніваецца ад тых, якія існавалі ў літаратуры і публіцыстыцы дасеціўнага перыяду. Разважаючы пра ўзаемаадносіны чытача і аўтара мастацкага твора, М. Сцюфіяева пісала: «Добры тон, прадывктаваны нормамі літаратуры, заключаецца ў тым, каб рабіць выгляд, што чытача не існуе наогул» [2, с. 75]. Чытач успрымаецца як пачатак, які цалкам скіроўваецца аўтарам, залежыць ад яго ўстаноўкі, што з'яўляецца яшчэ на стадыі задумы тэксту. М. Бахцін адзначаў, што аўтар – гэта «аўтарытэт, якому даручана кіраўніцтва чытачом у мастацкім свеце твора» [1, с. 190]. Чытацкая творчасць другасная,

яна цалкам залежыць ад аўтара, які кіруе ёй і патрабуе паслухмянасці згодна са сваімі творчымі памкненнямі. Адназначна, задача чытача мастацкага твора досыць простая. Яна зводзіцца толькі да таго, каб адсочваць развіццё аўтарскай ідэі, глядзець збоку за тым, як ён гуляе сваімі персанажамі, падпарадкоўвае іх паводзіны ўласным уяўленням пра логіку, справядлівасць, верагоднасць і г. д.

Новыя тэхналогіі зрабілі магчымым доступ да любога віду інфармацыі. У тым ліку і эстэтычнай. З'явілася магчымасць аператыўнага прамога кантакту аўтара і чытача. І гэта свабода, аператыўнасць і непасрэднасць адносін прывяла да таго, пра што казалася вышэй, – да фактычнага з'яднання функцый аўтара і спажываўца, трансфармацыі іх у адзіную камунікацыйную фігуру Карыстальніка. Гэта адлюстроўваецца і на мове, пры дапамозе якой ажыццяўляецца камунікацыя ў інтэрнэце. Камунікаванне ў сеціве мае свае адметныя асаблівасці, якія ў поўнай ступені характэрныя і камунікаванню крытыка з пісьменнікам, пісьменнікам з чытачом і чытача з крытыкам. Да іх адносяцца ўжыванне гутарковай мовы ў пісьмовай, мінімальная рэдактура тэксту альбо поўная яе адсутнасць і інш.

Даступнасць найскладанейшых інфармацыйных тэхналогій шырокаму колу людзей прывяла да таго, што ў рускамоўным і часткова ў беларускамоўным сеціве ўзнік даволі дынамічны літаратурны працэс. У сённяшнім сваім выглядзе ён нагадвае жывы арганізм. Броўнаўскі рух у айчынным літаратурным інтэрнэце хоць і павольны, але не спыняецца ні на хвіліну, пазбаўляючы літаратуру статусу працы для выбраных і адначасова нівеліруючы ў нэт-крытыцы статус прафесійнага меркавання.

Даследчыкамі інтэрнэту заўважана, што сеціўны аўтар – гэта хутчэй функцыя, чым прычына тэксту. Часам нават можна сустрэць меркаванні, што аўтар – гэта своеасаблівы творчы жанр, да якога звяртаецца Карыстальнік для стварэння свайго тэксту ў сеціве. Важна заўважыць, што аўтар у інтэрнэце не пасіўны перад абліччам крытыка, як у традыцыйнай літаратурна-мастацкай крытыцы і літаратуры. У сеціве ён мае магчымасць адказваць яму з той жа інтэнсіўнасцю. Больш за тое, у інтэрнэце ён можа скарэктаваць успрыманне сваіх тэкстаў. Аўтар як спосаб арганізацыі і дыстрыбуцыі сваіх тэкстаў займае ў сеціве паважнае становішча. Ён дзейнічае ў дзвюх іпастасях: як асоба, прадстаўляючы і неабходным чынам арганізуючы свае тэксты, і як своеасаблівы ўнутраны голас сваіх тэкстаў. Канкрэтны тэкст не існуе адасоблена ад аўтара, бо ён – адна з адназначных рыс і функцый тэксту. Роля аўтара ў інтэрнэце блізкая да ролі рэжысёра і акцёра ў адным

абліччы. Ён працуе над безліччу спектакляў, заўсёды сам піша да іх сцэнарыі і сам выконвае галоўную ролю. Калі аўтар-рэжысёр заўсёды адзін, то роляў сыграць ён можа мноства. Пры гэтым ніводная з іх не будзе прэтэндаваць на званне «найлепшай».

Карыстальнік замацоўвае за сабой адразу некалькі функцый, якія выконваюцца ў традыцыйнай літаратуры рознымі адносна творчага працэсу персаналіямі: выдавец, рэдактар, дызайнер. Інтэрнэт-аўтар часта з'яўляецца перад «гледачом» у самых розных абліччах, бо сеціва дае чалавеку магчымасць мяняць безліч масак, творча разнявольвацца. У інтэрнэце толькі ад аўтара залежыць, якім ён з'явіцца перад чытачом-назіральнікам.

Хочацца адзначыць, што гаварыць пра поўную і адназначную рэалізацыю ў інтэрнэце постмадэрнісцкай канцэпцыі «смерці аўтара» не зусім слушна. Прадстаўляючы свае тэксты ў сеціве пэўным чынам, абараняючы іх ад «няправільнага» разумення і рознымі спосабамі выяўляючы сваю актыўнасць, аўтар не можа не існаваць. Такім чынам, у эпоху інтэрнэту мы становімся сведкамі таго, як мяняецца і пашыраецца разуменне паняцця аўтара і мастацкага твора. Цяпер гэта не толькі творчы погляд на з'явы рэчаіснасці альбо лірычны герой твора. У эпоху глабальнага сеціва аўтар імкнецца актыўна паўплываць на чытача і для гэтага самастойна рэалізуе «рэкламныя кампаніі» для ўласных твораў, г. зн. выконвае тыя функцыі, якія ў ранейшыя часы выконвалі іншыя інстанцыі.

Літаратура

1. Бахтин, М. М. Литературно-критические статьи / М. М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1986. – 543 с.
2. Стюфляева, М. И. Образные ресурсы публицистики / М. И. Стюфляева. – М.: Мысль, 1982. – 176 с.

Владимир Капцев

Белорусский государственный университет

ЭВОЛЮЦИЯ МЕДИАОБРАЗА ПИСАТЕЛЯ В РОССИЙСКИХ «ГЛЯНЦЕВЫХ» ИЗДАНИЯХ

Современный писатель должен понимать четко: чем больше он позиционирует себя как писатель, создатель художественных миров, тем в меньшее количество форматов он сможет попасть, нежели в образе скандально известной личности. К примеру, образ писателя-интеллектуала М. Шишкина удачно сочетается с форматом глянца уровня изданий